

Nadim MACİT

KÜRESEL GÜÇ
POLİTİKALARI
TÜRKİYE
ve
İSLAM

ANKARA - 2007

KÜRESEL GÜÇ POLİTİKALARI, TÜRKİYE ve İSLAM

FARK Yayınları ©

Araştırma İnceleme Serisi: 4

Yayın No: 8

Yayın Yönetmeni	: Ümit Çıkrıkcı
Sayfa Mizanpajı	: Fikirci Reklam Ajansı
Düzeltili	: Yener Lütfü Mert
Kapak	: Düş Mühendisleri
Baskı	: BRC Matbaacılık

Gözden Geçirilmiş 3. Basım

Şubat - 2007 / Ankara

FARK YAYINLARI

Yüksel Caddesi No: 34/A Kızılay/ANKARA

Tel: 0312.435 39 40 • Faks: 0312.435 43 96

e-posta: fark@farkyayinlari.com • web: www.farkyayinlari.com

GENEL DAĞITIM

SANDAL

Tel: 0312.435 58 62 • Faks: 0312.435 43 96

TÜRKİYE GENELİ TEMSİLCİLİKLERİMİZ

ADANA	: Fatih Alpay • Favori Kitap-Müzik • Tel: 0543.341 68 28
BOLU	: Taşkın Yamen • Masmavi Kitabevi • Tel: 0374.217 50 75
BURSA	: Orhan Yalçınkılıç • Alp Dağıtım Kitabevi • Tel: 0224.223 01 19
DENİZLİ	: Kağaç Collection Kitap Yayın • Tel: 0258.213 62 51
ESKİŞEHİR	: Ufuk Başkaya • Favori Kitap-Müzik • Tel: 0543.341 26 56
MERSİN	: Barış Ulusman • Ada Müzik Kitabevi • Tel: 0324.327 93 56

Kitabın tüm yayın hakları FARK Yayınları'na aittir.

Türkiye'de basılmıştır.

FARK Yayınları, SANDAL Ltd. Şti.'nin bir markasıdır.

Copyright © 2007. FARK Yayınları Publishing House

ISBN: 975-6424-15-X

*Betül, Beyza ve Ahmet İlkay'a
Sevgilerimle...*

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	11
GİRİŞ	19
I. KÜRESELLEŞME, DİN ve POLİTİKA	
I.1. Küreselleşme: Bir İdeolojinin “Anlam” Haritası.....	33
I.2. Küreselleşme: Veriler, Kanıtlar ve Yaklaşımlar	45
I.3. Küreselleşme, Evrensellik ve Din.....	52
I.4. Küreselleşme İdeolojisinin Felsefi Dayanakları	61
I.5. Küresel Politika: Tehdit ve Savaş	76
I.6. Küresel Politik Hedeflere ve İmajlara Eklemlenen Din.....	91
II. KÜRESEL EMPERYALİZM ve POLİTİK STRATEJİK MODELLER	
II.1. Küresel Emperyalizm: Merkezileşme, Tahakküm ve Sömürü	105
II.2. Küresel Politik Stratejik Modeller ve Sunumu.....	119
II.2.1. Tarihin Sonu: Mesihçiliğin Modern Sürümü	119
II.2.2. Üç Uygarlık Dalgası ve Çatışma Hatları.....	128
II.2.3. Dünyayı Muharebe Alanına Çevirmenin Yeni Adı: Dini ve Etnik Farklılık	137
II.2.4. Kontrolsüz Dünyada Satranç Oynamak	146
II.2.5. Jeopolitik Çıkarların Katı Mantığı: Boynuzlular ve Boynuzsuzlar	156
II.2.6. Barış ve Savaşın Yeni Adı: Merkez-Boşluk	161
II.3. Küresel Politik Stratejinin Dini Yüzü: Judeo-Hıristiyanlık	170

III. KÜRESEL AKTÖRLERİN AYARTMA ARAÇLARI: STK

III.1. STK: Kökeni, Evreleri ve Felsefi Dayanakları.....	195
III.2. Küresel Ayartmanın Araçları ve Grameri	199
III.2.1. Küresel Ayartmanın Kutsal Aracı: Dini Cemaatler.....	204
III.2.2. Küresel Ayartmanın Bölücü Aracı: Etnik Cemaatler	215
III.2.3. Küresel Entrika Çemberi: Gizli ve Gizemli Cemaatler	224
III.3. Ülkemizde STK Masalı ve Etkileri	237

IV. KÜRESEL GÜÇ POLİTİKASI ve TÜRKİYE

IV.1. Küresel Güç Politikası ve Kötülük Ekseni	249
IV.2. Değişen Dünyanın Politik Ekseninde Türkiye	261
IV.3. Küresel Güç Politikasının <i>Dört Alanı</i> ve Türkiye	275
IV.4. Küresel Tehdidin Coğrafyası ve Türkiye.....	294
IV.5. Türkiye'nin İçinde Bulunduğu Stratejik Yörünge ve Gerçekler	306

V. KÜRESEL POLİTİK OYUNUN DİNİ BOYUTU ve TÜRKİYE

V.1. Küresel Politik Oyunun İtici ve Çekici Yüzü: Dini Etiketler	331
V.2. Küresel Politik Oyunun Bölücü Yüzü: Dini İhtilaf	348
V.2.1. Dini İhtilafın Anlamı ve <i>Öteki</i> Meselesi	348
V.2.2. Hz. Peygamber'in Vefatından Sonra Dini İhtilaf ve Sebepleri	355
V.2.3. Dini İhtilafın Grameri ve Tanımlama Biçimleri	360
V.2.4. Dini İhtilafın Politik Bağlamı ve Grameri.....	369
V.2.5. Dini İhtilafın Felsefi Anlamı ve Geçerliliği.....	381
V.2.6. Günümüz Türkiye'sinde Dini İhtilafı Nasıl Okumalıyız?.....	388
V.3. Küresel Politik Oyunun Dönüştürücü Yüzü: Kalvinist Müslümanlık	400
V.3.1. Kalvin Kimdir, Kalvinizm Nedir?.....	400
V.3.2. Kalvin'in Teolojik ve Politik Öğretisi	402
V.3.3. İslami Kalvinistler Tanımlaması: İmkânı, Dini ve Politik Amacı.....	407

VI. TÜRKİYE'DE POLİTİK ZİHNİYET ve İSLAM

VI.1. İslâm: İlahi Geleneğin Ortak Adı ve Tamamlanmış Din.....	415
VI.2. İslâm'ın Yorumu: Vahiy, Gelenek ve Tecdit	417
VI.3. Türkiye'de Politik Zihniyetin Ayrışma Hatları ve İslâm.....	432
VI.4. Türkiye'de İslâm Anlayışları.....	455
VI.4.1. Özel Dile Dönüştürülmüş İslâm Anlayışı.....	455
VI.4.2. Politik İlgi ve Beklentilere Giydirilmiş İslâm Anlayışı.....	467
VI.4.3. Küresel ve Liberal Temalarla İçi Boşaltılmış İslâm Anlayışı	478
VI.4.4. Akılcı ve Maneviyatçı İslâm Anlayışı	489

VII. KÜRESEL SARKACIN DİNİ SALINIM AÇISI ve TÜRKİYE

VII.1. Küresel Sarkacın Kutsal Topuzu ve Türkiye	515
VII.2. Tanrı'nın Bedeni Kilise.....	519
VII.3. Kilise'nin Gizli Gündemi: Politik Misyonerlik	530
VII.4. Politik Misyonerliğin Ötekisi: Şark	537
VII.5. Politik Misyonerliğin Kızıl Elması: Türkiye	542
VII.6. Politik Misyonerliğin Postmodern Tanımı ve Araçları	554
VII.7. İlimli İslâm ve Özgürlük.....	562
VII.8. Radikal İslâm ve Terör.....	577

VIII. KÜRESEL DİNİ POLİTİĞİN YENİ ARACI ve TÜRKİYE

VIII.1. Dinler Arası Diyalog ve Hoşgörü.....	597
VIII.1.1. Diyalog ve Hoşgörü: Alanı ve Sınırları	597
VIII.1.2. Dinler Arası Diyalog ve Hoşgörünün Politik Bağlamı ve Türkiye	604
VIII.2. Kur'ân Dilinde Diyalog ve Hoşgörü	628
VIII.3. Dinler Arası Diyalogun Teolojik İmkânı ve Alanı	637

SONUÇ.....	653
KAYNAKÇA.....	689
DİZİN.....	705

ÖZGEÇMİŞ

Prof. Dr. Nadim MACİT, 12.11.1958'de Erzurum/Oltu / Özdere Köyü'nde dünyaya geldi. 1978'de Erzurum İmam-Hatip Lisesi'nden, 1983-1984'te de Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden mezun oldu. Belli bir süre Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde öğretmenlik ve idarecilik görevlerinde bulundu.

Yüksek lisans ve doktorasını Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde tamamladı. 1992-1993'te Yüzüncü Yıl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Kelam Anabilim Dalı'na yardımcı doçent olarak atandı. Felsefe ve Din Bilimleri, Temel İslam Bilimleri Bölüm başkanlığı görevlerini yürüttü. 27.10.1995'te doçent oldu. Burada iki yıl doçent olarak çalıştıktan sonra 27.10.1997'de Gazi Üniversitesi Çorum İlahiyat Fakültesi'ne geçiş yaptı. 1998-1999 eğitim ve öğretim yılında dekan yardımcılığı, 1998-2002 yılları arasında Temel İslam Bilimleri Bölüm Başkanlığı görevlerini sürdürdü. Çeşitli ilmi dergilerde birçok makale yayımladı. Gerek ulusal gerekse uluslararası düzeyde çeşitli akademik faaliyetlerde bulundu

09.04.2001 tarihinde profesör oldu. 09.09.2002 tarihinde aynı fakültenin dekanlığına atandı. 2003-2004 yılında YÖK İlahiyat Danışma Komisyon üyeliği yaptı. 09.09.2005 tarihinde dekanlık görevinden ayrıldı. 21.11.2005 tarihinde dekanlık görevine yeniden atandı. 01.12.2005'te görevine başladı. Bazı nedenlerden dolayı 05.07.2006 tarihinde dekanlık görevinden ayrıldı. Bu arada Hitit Üniversitesi kuruldu. Şu an Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde Kelam Bilim Dalı'nda öğretim üyesi olarak çalışmaktadır. Evli ve üç çocuğu bulunmaktadır. Arapça ve İngilizce bilmektedir.

09.04.2001 tarihine kadar, Kur'ân'da Şirk Kavramı, Kur'ân'ın İnsan-Biçimci Dili, Ehl-i Sünnet Ekolü'nün İlk Öncüleri ve Görüşleri, Din-Siyaset İlişkisinin Teolojik Yorumu, Eylem-Değişim İlişkisinin Teolojik Yorumu adlı beş telif ve ünlü İslâm düşünürü Fahrüddin er-Razi'den yaptığı Meâlimü Usûli'd-Din: İslam İnancının Ana Konuları adlı çeviriyi yayımladı. Kelam İlmi'nin tarihi, yöntemi ve konularıyla ilgili birçok makale yayımladı ve tebliğ sundu.

09.04.2001 tarihinden itibaren, elinizde bulunan eserden başka “Teolojik Dilin İmkânı ve Farklı Dünyalar”, “Kelam İlminde Yöntem Meselesi”, “Postmodern Teoloji”, “Teostrateji ve Türkiye” gibi konular üzerinde çalışmaktadır. Kur’ân’da Şirk Kavramı, adlı doktora çalışmasını yeniden gözden geçirerek “Şirk: Dine Karşı Din” adı altında yayına hazırlamaktadır. Daha önce Din-Siyaset İlişkisinin Teolojik Yorumu adı altında yayımladığı eserinin gözden geçirilmiş ve genişletilmiş ikinci baskısı ise “Teostrateji ve Türkiye” başlığı altında aynı yayınevi tarafından yayınlanacaktır. Ayrıca 2023, Jeopolitik, Müdafaa-i Hukuk gibi bazı dergilerde güncel konularla ilgili yazıları bulunmaktadır.

ÖNSÖZ

Tarihin sonu ve son insan, üçüncü dalga, medeniyetler arası çatışma, kontrolsüz dünya, ardışık tarihi sistemler, jeopolitik çıkarların katı mantığı, üç dalga ve merkez-boşluk gibi modeller tek kutuplu dünya sisteminin politik stratejik haritasını belirleyen *ana çizgilerdir*. Dünya sistemini tanımlayan *kavramlar* ve bunların üzerine kurulan *stratejik modeller*, yine bunlar aracılığıyla geliştirilen *politik pratikler*, insanlığın, önlenmesi zor çatışmaya doğru sürüklendiğini göstermektedir. Sanayi sonrası toplum, neomodernizm, bilgi toplumu, postmodern toplum, gösteri toplumu, şenlikli toplum, tarih sonrası toplum ve ölçüsüz zaman gibi tanımlamalar ise içinde bulunduğumuz *tarihi durumu*, diğer deyişle iletişim araçlarının ördüğü *dijital dünyayı* anlatmaktadır. *Gerek politik stratejik modeller gerekse toplumsal değişimi anlatmak için kullanılan tanım ve araçlar, her ne kadar farklı bir yaklaşım gibi görünse de söylenenlerin politik kullanımları üzerinde düşünüldüğünde 21. yüzyılın bölgesel çatışmalara sahne olacağı anlaşılır.*

21. yüzyıl bölgesel çatışmalara sahne olacaktır, çünkü liberal değerlerin *eşsizliğine* dayanan yaklaşıma göre *dünya ortak bir sistem* etrafında bütünleşmiştir. Bu aşamadan sonra dünya ölçeğinde yeni bir model üretmenin ve uygulamanın imkânı yoktur. İletişim araçlarının ürettiği değişim dalgaları yoluyla ortaya çıkan farklılaşmanın hem bölgesel hem de küresel ölçekte gerilimlere neden olacağını düşünenlere göre de dünya giderek *parçalara ayrılacaktır*. İnsanlık tarihinde etkin olan kültürel sistemlerin kalıcılığını benimseyenlere göre ise 21. yüzyılın politik ve stratejik mücadelesi, farklı kültürel yörüngeler arasında olacaktır. Bu üç yaklaşımdan hangisini esas alırsak alalım, *dünyanın çatışma eksenli alanlara bölünmek* istendiği sonucu çıkar.

Soğuk savaş sonrası ortaya çıkan belirsizlikten sonra dünyanın tek kutuplu sürece girdiğini kabul edenler; bir taraftan bilginin tanımından politik olanın ne olduğuna kadar uzanan alanda, bir taraftan da bilgi teknolojisi ve

iletişim aracılığıyla büyük anlatıların, ideolojilerin ve kültürel inançların krize girdiğini ileri sürmekteler. Bunun üzerine, her kültürün ve inancın kendi içlerinde anlamlı olduklarını ileri sürerek farklı kültürel yörüngelerde post-modern kabileler üretmenin fikri ve politik zeminini oluşturmaktadırlar. Böyle bir durumdan elde edilmek istenen ise şudur; dünyanın güvenliği adına yapılması gereken, ayrılmış parçaları, küresel güç politikaları aracılığıyla üretilmiş ekonomik, politik ve kültürel kalıplar etrafında birleştirmektir. Aksi takdirde dışarıda kalan her devlet boşluğa düşer ve küresel tehdide maruz kalır. Çünkü *boşluk; küresel ölçülerin ve kontrolün dışında kalan bölgeleri* ifade eder. Boşluk kapsamına giren coğrafya ise terörün mümbit zeminidir. Bu coğrafya da İslâm coğrafyasıdır.

Merkez-boşluk ayırımına bağlı olarak söylenmek istenen şey; anlamın özelliğine koşut olarak boşlukta kalanların bağlanması gereken yer *merkezdir*. Anılan ayırımın içinden konuşanlar; bilgi teknolojisinin ve iletişim araçlarının sınır tanımaz özelliğini dile getirerek politikanın ve ekonominin yapısının ve işleyişinin köklü biçimde değiştiğine gönderme yapmaktalar. Yeni bir öteki üretmenin politik ve ekonomik nedenlerini sıralamaktadırlar. Çünkü, küresel politik mantığa göre postmodern küresel stratejinin ve toplumsal devrimin ötekisi, küresel ölçütlere bağlanamamış toplumlar ve devletlerdir. Üretilen politik stratejik modellerin tümünde dünya haritasının şu veya bu şekilde küresel kurallar eşliğinde bölündüğü ve boşluk olarak belirtilen coğrafyaya açık ve kapalı savaş ilan edildiği görülmektedir. 21. yüzyılın politik ve stratejik haritasını söz konusu tanım ve ayırım eşliğinde okuyanlara göre Türkiye, merkezle boşluk arasında yer alan *sınır ülkesidir*. Yani, *Türkiye küresel müdahale ve şiddete açık ülkedir*.

Öyleyse bu durumun Türkiye ve İslam açısından ne anlama geldiği politik stratejik felsefenin konusu yapılmalıdır. İşte bu çalışma, 21. yüzyıla girerken *küresel güç politikalarının* açık ve kapalı çizgilerini Türkiye ve İslâm açısından dikkate alarak okumanın ürünüdür. *Küreselleşmenin tanımı, felsefi içeriği, yayılış yöntemi, araçları, vuruş noktaları, gerilim hatları, dinler arası diyalog, ayarım mekânları, dini etiketler, dinlerin stratejik okunuşu ve kullanımı, güç yörüngeleri, Türkiye'nin stratejik konumu, İslâm anlayışları bu çalışmanın ana başlıklarını oluşturmaktadır*. Çok farklı yaklaşımların yer aldığı bu çalışmanın temel tezi; iki kutuplu dünya düzeninin yıkılışından sonra

yaşanan belirsizliğin yerini yeni bir öteki aramaya terk ettiği; bu ötekinin de İslâm coğrafyası olduğu fikrine dayanmaktadır. Ancak öteki ilan edilen kültür dünyasında hem coğrafi hem de tarihi birikim ve direnme gücüne sahip olan Türkiye, batılı küresel aktörlerin kıvılcık elmasıdır. Çünkü, *Genişletilmiş Büyük Ortadoğu Projesi ya Türkiye'nin katkısı ya da düşürülmesiyle gerçekleştirilir*. İslâm coğrafyasını öteki ilan etmenin felsefi ve politik metinleri şimdiden oluşturulmuş durumdadır. Bu çıkarımlara dayalı olarak oluşturulan metinler; işgal etme girişimlerine gerekçe yapılmakta ve ileri sürülen gerekçeler bazen ekonomik, bazen de dini nedenlerle etiketlenmektedir. Ülkemizde bu görevi dini politik çevrelerin üstlenmesi, anılan stratejinin bir sonucudur. *Ne var ki, oldukça derin ve aşılması zor ekonomik dengesizliğe, biyolojik ve kültürel ırkçılığa bulaşmış, öteki devletleri sömürme ve işgal etme faaliyetlerine sonuna kadar dalmış batılı liberal kapitalist sistem; artık kendi yetersizliklerini ve çöküş çığlıklarını dışa vurmaktadır*. Bütün veriler batılı aktörlerin tabandan gelen isyan çığlıklarına kulak vermesinin zamanı geldiğini göstermektedir. Yetersizliğin ve çöküşün en somut kanıtı; dünyanın yeniden yapılandırılması adına üretilen modeller ve bunlar üzerinden üretilen öteki ve *ötekine karşı ilan edilen savaşın adıdır*.

Batı mahreçli küresel savaşın adı; teröre karşı verilen mücadele ve özgürleştirme değildir. Bu anlayışa göre boşlukta yer alan ülkeler terörün üretildiği mekânlardır. Öyleyse bu ülkeler, batılı küresel aktörlerin ekonomik ve politik düzlemde ürettikleri yeni kurallar eşliğinde biçimlendirilmelidir. Irak'ın işgali bu savaşın ilk aşamasını oluşturmaktadır. Nitekim bu savaş o kadar teknik ve inceltmiş dille sahnelendi ki, bizzat tehdit altında olan toplumların ve devletlerin siyasileri, aydınları ve dini cemaat önderleri değer içerikli kavramların büyümesine aldanarak destek verdiler. Kendi var oluşları için ülkelerinin aleyhine olsa bile, bu stratejinin içinde yer alan aktörlerin *vahşi katliamını* bazen açık bazen kapalı bir dille kutsadılar. Küresel politik stratejinin iyi düşünüldüğünü gösteren bu sahenin perdesi giderek aralanmakta ve milli bilinç katlanarak büyümektedir. Ülkemizi küresel tehdidin sınırında gösteren ikili dilin büyümesi bozulmakta; demokrasi, özgürlük ve insan hakları gibi değer içerikli kavramları silah gibi kullanan yeni dünya düzeninin ne anlama geldiği anlaşılmaktadır. Ülkemize yönelik ikili dilin ve değer içerikli kavramlarla etiketlenen küresel stratejinin giderek şiddete dönüşen dili, inandırıcılığını yitir-

mektedir. Kendisinin ürettiği şiddeti başkasının sırtına yükleyerek iş yapma tekniği geri tepmekte ve karşı duruşu beslemektedir.

Soğuk savaştan sonra küresel hegemonyanın *ulusal güvenlik stratejisini* yeniden belirleme ve yeni stratejik çevreyi yansıtan güç dengesini kurma çabası ve buna eşlik eden kurallar, tanımlar ve riskler dünya sistemi adı verilen bu sürecin şiddete ve katliama açık olduğunu göstermektedir. Bize göre küresel stratejinin amaçlarına ev sahipliği yapan ve bunu özgürlük adına kutsayan faaliyetlerin ülkemizde kazandığı boyutlar ve bunlara karşı geliştirilen fikri duruşların üzerinde özel olarak düşünölmeli ve *milli siyasetin* ilk başlığı bu konu olmalıdır. Çünkü bu konu, ülkemizde gücün yönlendirme özelliğini ve politik dili belirleyen veçhesini hesaba katmadan tek taraflı olarak okunmakta ve adeta kurtuluşun tek çaresi olarak sunulmaktadır. Oysa, belirlenen strateji ekseninde ilan edilen öteki ve öteki üzerine yapılan tanımlar ülkemizde yaygın olan ve kabul edilen dilin tam tersini doğrulayacak niteliktedir.

Ülkemizde din, demokrasi, özgürlük ve insan hakları gibi değer içerikli kavramların arkasında gizlenen nedir? Bu soru tahrik edici ve özgürlük karşıtı bir bakış açısı olarak algılanabilir. Ancak dünya ölçeğinde yaşanan değişimle bize yansıyan ve yansıtılan fikirler arasındaki politik uçurumun kaynakları ve nedenleri söz konusu değerlerin başka amaçları gerçekleştirmek için kullanıldığını göstermektedir. *21. yüzyılın politik ve stratejik haritasını çizenler sürekliliği olarak bir üst kimlikten bahsettikleri halde, ülkemizde postmodern dille alt kimlikler üretilmekte ve bunlar özgürlük adına kutsanmaktadır* Sıradanlığa ve aşırılığa övgü öyle uç noktalara taşınmaktadır ki, alt kimliğe ve alt dini cemaatlere bağlı olmak saygınlığın alameti sayılmakta, hatta böylesi tutumlar kurumsal alanlarda dahi destek görmektedir. Kendilerini bazen sivil toplum kuruluşu, bazen dini ve etnik cemaat, bazen düşünce topluluğu gibi benzeri adlarla tanımlayan bu hareketler; politikacılar ve bunların vassalları tarafından ne kadar özgür olduğumuzu gösteren *siciller* sayılmaktadır. Ne hazin ki, böylesi politik tutum ve duruşların daha geniş ve kapsamlı politik bir amacın yansımaları olduğunu göstermek, millet namına hareket etmenin gereği olarak sunulmaktadır.

Ülkemize yönelik tehdidi açıklamanın en kolay yolu, anlam dairesini tanımlayan ana unsurlar ve sorular çerçevesinde sivil toplum ifadesinin siyaset

felsefesindeki yerini, göstergelerini ortaya koyarak ülkemizde faaliyet yapan dini, etnik ve gizemli cemaatlerin faaliyetlerini anlamaya çalışmaktır. Bunların kuruluş ve işleyiş biçimleri, bağlantıları, menfaat karşılığında üstlendikleri görevler, meselenin boyutunu görmek açısından oldukça önemlidir. Ülkemizin demokratik sistemini eleştiren *özel dil* sistemleri, yani dini, etnik ve gizemli cemaatler, acaba ne kadar demokratırlar? Bu sorunun cevabını anılan cemaatlerin işleyiş tarzına bakarak bulmak mümkündür. Özgürlük adına kullandıkları eleştirel dili ve eleştiriye gerekçe yaptıkları ölçütleri dini ve etnik cemaatlere ve politik hareketlere uyguladığımız zaman bunları hangi politik tanımın içine dâhil etmemiz gerektiği bütün çıplaklığı ile ortaya çıkar. *Çünkü demokrasi, özgürlük ve insan hakları gibi ifadelerle ortaya çıkan bu yapıların tümü, totaliterdir.* Yukarıdan aşağıya doğru aşamalı olarak itaat kültürü üreten ve insanları kişilerin görüşlerine sorgusuz ve sualsiz bağlayan dini, etnik ve gizemli cemaatlerin demokratik kültürden bahsetmesi feleğin çarkının tersine döndüğünü gösteren işaretlerdir.

Bütün bunlar gösteriyor ki; yeni kurallar ve riskler bağlamında Türkiye'nin konumu, dinlerin stratejik okunuşu, İlimli İslâm, Radikal İslâm, terör, misyonerlik, Hz. İsa'nın yeryüzüne inişi meselesi etrafında örülen dini politik stratejiler, İslâm anlayışları ve benzeri konular üzerinde yeniden düşünmek önem arz etmektedir. *Jeopolitik değişim* ifadesine yüklenen anlam ve bunun ülkemize yansıma biçimini anlamak için küresel hegemonyanın dünya tasavvuruna eşlik eden bütün unsurlara, güç dengesinin tekleşmesi ve etkinliğini artırması açısından bakmak gerekir. Bu konuda farklı değerlendirmeler söz konusu olmakla birlikte, politik ve dini yönelimleri belirleyen temalar *stratejik nöbet değişimi* ekseninde yeniden okunmalıdır. Burada açıklanması gereken mesele ise dinin stratejik değeriyle politik yorumu arasındaki gerilimin ürettiği belirsizliğin nasıl kullanıldığı ve devlet- toplum bağının özel bir stratejinin içinde nasıl eritildiğidir.

Evet! Bu çalışma küresel güç politikalarının farklı yüzlerini ve özellikle dini yüzünü, felsefi jeopolitik bakış açısıyla ülkemiz açısından tartışmak isteyen mütevazı bir çabanın ürünüdür. Bildiklerimiz birbirinden farklı, bilmediğimizde eşitiz, öz deyişine bağlı olarak bu çalışma her zaman eleştiri ve katkıya açıktır. Çünkü, felsefi duyarlılığı koruma ve önyargıları eleme konusunda gösterilen gayrete karşın üzerinde hiç düşünülmeden geçilen konular olabilir.

Beşeri çabanın ve kaygının ürünü olan her metin hakikatin kendisi olarak değil, eleştirinin konusu olarak görülmeli ve bu ölçüt çerçevesinde değerlendirilmelidir. Bu arada okumaları ve katkıları için Yrd. Doç.Dr.Hilmi Demir'e, Yrd. Doç. Dr. Kadir Gürler'e, Dr. Ömer Başkan'a, Dr. Kâşif Hamdi Okur'a, Araştırmacı Yazar Turgut Şahin'e içten teşekkürlerimi sunarım. Dinler tarihi alanıyla ilgili olarak kaynak yardımında bulunan Yrd. Doç. Dr. Kenan Has'ı ve Dr. Mustafa Bıyık'ı minnetle anıyorum. Ayrıca Araştırmacı Yazar Ali Tayyar Önder'e, Prof. Dr. Nizamettin Aktay'a, Fark Yayınevinin yetkililerine ve çalışanlarına desteklerinden dolayı teşekkür ediyorum. Bütün bunlarla birlikte bu çalışma, hatası ve doğrusuyla birlikte bana aittir. Gayret bizden, yardım Allah'tandır.

Nadim MACİT

5 Eylül 2006 Çorum

ÜÇÜNCÜ BASKIYA ÖNSÖZ

Küresel güç politikaları, yapısı gereği hareketli ve değişkendir. Öyleyse farklı veya yeni bir yüzüyle karşılaşmamız gayet doğaldır. Kalbinin yarısını İstanbul'da bırakarak ülkemizden ayrıldığını söyleyen Papa XVI. Benedict'in *ince ayarlı* politik ziyareti gibi. İşte bu ve benzeri gelişmelerden dolayı küçük ilaveler yaptık. Bu vesileyle daha önceki baskılarda gözden kaçan bazı eksiklikleri gidermeye çalıştık. Seçmecî bir yaklaşımla çalışmayı incelemek isteyen okuyucuların talebi üzerine *dizin* ekledik.

Türkiye'de uzun süredir kamuoyuna yönelik ciddi bir bilgi kirliliği, yanıltma ve çarpıtma stratejileri uygulandığı halde çalışmamızın çok kısa sürede üçüncü baskı yapması oldukça sevindirici. Bu çalışmaya gösterilen ilgi, Türk okurunun, küresel güç politikalarına karşı geliştirilen düşüncelere karşı duyduğu ilginin giderek arttığının bir kanıtıdır. Aynı zamanda uzun süredir Türkiye'de ulusal uyanışın sesi ve küresel güç politikalarının emperyal yüzüne karşı gelişen direncin açık işaretidir. Türkiye'ye yönelik küresel stratejik tehditlerin, gündelik popüler kültürün dilinde anlamsızlaştırılmadan, felsefi ve bilimsel bir dille yorumlanmasına yönelik bir ihtiyacın Türk okurunda karşılık bulduğunun bir ifadesidir. Elbette ki, bu çabada yıllardır milli vicdanın içinden konuşan, küresel stratejik tehditlere karşı fikri bir zemin oluşturmaya çalışan aydınlarımızın büyük emeği vardır. Burada hepsini minnetle anmaktan büyük onur duyarım. Ayrıca bu yoğun ilgiden dolayı okurlara ve mütevazı çabama ilgi duyan ve paylaşımlara içten teşekkürlerimi sunarım.

12.01.2007

Çorum

Prof. Dr. Nadim MACİT

GİRİŞ

İki kutuplu dünya düzeni, birbirini hem ideolojik hem de araçlar eşliğinde dengeleyen iki güç yörüngesini ifade ediyordu. Merkezde yer alan devletlerle bunların etrafında yer alan devletlerin rolleri şöyle veya böyle belirlenmişti. Karşıtlık esasına ve güç dengesine dayanan ayrışma her alana sızan dile ve içeriğe sahipti. İşte bu nedenle sosyalist yörüngenin çöküşü sadece ekonomik ve teknolojik alanda kazanılan üstünlüğün değil; dini ve kültürel üstünlüğün de göstergesi sayıldı. Öyle ki; bir taraftan serbest piyasa ekonomisi, demokrasi gibi ekonomik ve politik ölçütler ivme kazanırken diğer taraftan ilahi geleneğin dünya tasarımına ilişkin metinler stratejik açıdan okunarak Hz. İsa'nın şahsi manevisini temsil eden Hıristiyan dünyanın dinsizliği parçaladığı ilan edildi. Bu durum, ilahi geleneğin son halkası olan İslâm dinine mensup bazı dini akımlar tarafından kutsanarak güya hurafelerden arınan Hıristiyanlığın İslâm'a iktida edeceği, yani Hz. İsa'nın yeryüzüne inerek İslâm'a tabi olacağı şeklinde yorumlandı.

Sosyalist yörüngenin çöküşü başlangıçta belirsiz ve kararsız bir sürece eşlik etti. Ne var ki, kısa bir zamanda kendini tanımlayan ve yeni kurallar dizisi oluşturan *küresel imparatorluk*, yeni bir öteki oluşturdu buna yönelik stratejiler ve politik pratikler geliştirdi. *Nitekim merkez-boşluk ayrımına bağlı olarak kurgulanan küresel strateji; yeni bir mücadelenin taraflarını belirlerken ülkemizi merkez-boşluk arasındaki sınıra yerleştirdi.* Ülkemizin tehdit altında olduğunu gösteren bu yaklaşım; her ne kadar postmodern temalar eşliğinde esnek dil kullansa da, politik pratikler açık bir tehdidin varlığına tanıklık etmektedir. Nitekim, İslâm coğrafyasına yönelik *psikolojik harbin ve işgalin* nedeni olarak gösterilen terör, ülkemizin doğusunda bizzat batılı devletler ve onların uzantıları tarafından desteklenmekte ve korunmaktadır. Ancak değer içerikli kavramları böyle bir çelişkinin üstünü örtmek için kullanan batılı aktörler, kendilerini kötü bir şekilde ele verdiler.

Postmodern imparatorluk kendi gücü ile üstlendiği politik amaç arasında denge kurup hedefini ötekine göre belirleyince, postmodern felsefenin dilini, ironilerini ve parodilerini sonuna kadar kullanmaya başladı. Politik dille, politik pratikler arasında yaşanan çelişki böyle bir eğilimin ürünüdür. Şöyle ki, *küresel imparatorluk hem stratejik ortak hem de tehdit edici güç olarak karşımıza çıkmakta ve her ikisini birlikte sürdürmektedir*. Nitekim dinin siyasallaşmasını tehdit olarak gören bu güç; bütün dinleri kendi stratejik amaçları için kullanmakta ve İslâm etiketiyle faaliyet gösteren birçok dini hareketi doğrudan desteklemektedir. Çelişki yumağı içerisinde *hem o hem bu* mantığıyla dünyayı kontrol etme peşinde olan postmodern imparatorluğun gizli servisleri bir taraftan küresel düzeyde *işkence kampları* kurarak dünyanın gözü önünde insanlık dışı uygulamalar yaparken, diğer taraftan da egemen güç, özgürlük ve demokrasi adına ülke işgal etmekte ve katliamlar yapmaktadır. Elbette ki, böylesi çelişkilerin biçimsizleştirdiği fikri ve politik tutum, kendisini ancak elindeki araçsal güçle anlatabilir.

Kapitalizmin yeniden icadı olarak tanımlanan yeni durumun en belirgin özelliği; her şeyi yeniden ayrıştırmak, çoğaltmak ve merkezi gücün etrafında toplamaktır. Her şeyi merkezileştiren gücün çoğulculuktan yana olmasının anlamı budur. Böyle bir stratejiyi sürdürebilmek için, küresel ölçekte görev üstlenmenin gereğini anlatacak felsefi metinler oluşturmak önem arz etmektedir. Meselenin düğümlendiği bu husus, küresel politik hegemonyanın kendisini meşrulaştırmak için kullandığı öncelikli bir konudur. Felsefi, dini ve kültürel metinler bu açıdan okunduğu zaman küresel güç politikalarının mantığı çözülebilir. Parçalayarak gücün etrafında toplamak, yani dini ve kültürel çoğulculuk, etnik ayrımcılık, üretim markalarını küçük ilavelerle çoğaltarak tüketimi artırmak, merkez-boşluk ayrımına bağlı olarak dile getirilen kuralları ve tanımları kalkınmanın zorunlu şartları görmek ve göstermek anılan çabaların araçlarıdır. Kendi ideolojik ve stratejik amaçları için metin oluşturan ve sunan egemen gücün, *değer ifade eden politik ve ahlaki kavramları silah gibi kullanması* söz konusu araçlar sayesinde olmaktadır.

Anılan veriler gösteriyor ki; *küreselleşme, tek kutuplu dünya düzeninin belirleyici aktörü olan gücün etrafında toplanma sürecini ifade eden politik bir kavramdır*. Bir başka ifadeyle *küreselleşme, bu amacın dışına düşenleri ve farklı kültürleri parçalayarak dönüştürme ve kendi etrafında toplama sürecini*

ifade eden siyasi ve stratejik bir projedir. Çünkü bu mantığa göre kendi dışındaki hiçbir kültürün temsil değeri yoktur. Bir inancın ve inanca dayalı değer anlamlı ve geçerli olmasının ölçütü küresel stratejik amaçlara uygun düşme nispetine göredir. Öyle anlaşılıyor ki, din ve dinlerin stratejik açıdan okunması yoluyla da aynı anlayış işletilmektedir. Küresel siyasetin diline göre din ya küresel güçlerin işlerini kolaylaştıracak ortam oluşturmaya elverişli temalar kullanılmalıdır ya da küresel stratejinin amaçlarına uygun olarak yorumlanmalıdır. Batılı aktörlere göre bu iki durumun dışında kalan her din anlayışı çağ dışıdır ve teröre kaynaklık yapma riskini taşımaktadır.

Küresel hegemonyanın dini dayanağı Hıristiyanlık olmakla birlikte, daha özde Tevrat-İncil sentezine dayanan dini içerikli politik akımlar bu süreçte eşlik etmektedir. Küreselleşme ideolojisinin köklerinden biri olan, işgali ve sömürüyü meşrulaştıran *Judeo-Hıristiyanlığın* dünya tasarımına bakıldığında zaman ötekini kimliği ve mekânı rahatlıkla anlaşılır. Bu ölçüt çerçevesinde meseleye bakar ve geleceğe yönelik bir kestirmede bulunursak diyebiliriz ki; *önümüzdeki sürecin birinci aşamasında İslâm coğrafyası, ikinci aşamasında yakın doğu sözde özgürlüğün muharebe alanları olacaktır. Öyleyse küresel politik stratejinin işletilmesi için üretilen Radikal İslam= terör, İlmli ve liberal İslâm=özgürlük etiketleri ve denklemleri özel bir amaca yöneliktir. Çünkü Radikal İslam etiketi; küresel politik oyunun itici gücüdür. İlmli İslâm etiketi ise küresel politik oyunun çekici gücüdür. Birincisi tanımlamanın, öteki oluşturmanın ve işgalin gerekçesi, ikincisi ise zihinleri ayartma, yani küresel politik sürece uygun İslâm anlayışı geliştirme çabasıdır. Vatikan merkezli dinler arası diyalog bunun en somut misalidir. Postmodern misyonerliğin daha estetik ve işlevsel boyutunu ifade eden dinler arası diyalog, zihinleri ayartma faaliyetinin ince ve bulanık dilidir.*

Küresel politik stratejinin dini dayanağına göre eğer İslâm, küresel politik stratejinin amaçlarına uygun olarak yorumlanır ve siyasallaştırılırsa hiçbir mesele yoktur. Dinler arası diyalog edebiyatı, İlmli İslâm işte bu projenin inceltilmiş sürümüdür. Ülkemizde dini ve etnik cemaatlere, dinler arası diyalog ve çok kültürlülük gibi temalara atıf yapan ve yaptıkça da itibar kazanan efendiler ve bazı aydınlar anılan stratejinin *postmodern havarileridir*. Bunların tümünün birleştiği ortak nokta şudur; küresel stratejik dile uygun düşmeyen İslâm anlayışı açık tehdittir. Bu süreçte yapılması gereken küresel

stratejik ölçütlere uygun düşen bir İslâm anlayışı geliştirmek ve bu anlayışı bütün ayrıntılarına kadar siyasallaştırmaktır. “ABD en büyük güçtür, bu gücün dışında kalarak bir şey yapmak mümkün değildir” sözü, böyle bir anlayışın uzantısıdır. Küresel politik stratejinin içinde yer alan siyasetin ve din anlayışının bulunduğu çizgi, gücü tanımlamaktır. Küresel politik stratejinin ufkuna uygun bir İslâm yorumu, ancak hoşgörü ve diyalog gibi değer içerikli kavramlar yoluyla sunulabilir. İslâm’ın ortak diline, kendi insanının duruşuna ve bakış açısına yüzünü dönen hoşgörü edebiyatı; önümüzdeki günlerin kural dışı kararlarla biçimlendirileceğini anlatmanın başka bir yoludur.

Bu sürecin içinde yer alan İlimli İslâm akımının mensuplarını politik gücü belirleyen, yani her seçimde hangi partiden yana olursa onu iktidara taşıyan güç sınırına ulaştırmak için sivil ve resmi kurumları devreye sokan güç, bu ülkenin insanını en hassas olduğu noktadan yakalamıştır. Üretilen projenin farkında olmayan veya farkında olup da meselenin gerçek durumunu göz ardı eden siyasiler, önlerine konulan metinleri okumakla yetindiler. Ülkemize yönelik planlı tehdidi bozmak yerine, planın güçlenmesine katkı sağlayan politikacılar ve bürokratlar, dini, etnik ve batini cemaatlerin adeta sözcülüğünü yapmaktadırlar. Uluslararası konum kazanan cemaatler ile bunların politik ve bürokratik zemindeki sözcüleri, ulusal ve çok uluslu şirketlerin kurduğu vakıflar ve derneklerde boy göstermekte, barış ve hoşgörü güvercini olarak medyada yer almaktadırlar.

Güce itaati etüt ve tahsil eden *unvanlı ulema*, postmodern güç aygıtını ve bunun iç-dış araçlarını görmede gecikmedi ve tecdit adına din dilini anılan gücün paralelinde yeniledi. İslâm anlayışı ülkemizin tarihi tecrübesine aykırı düşen ve cumhuriyet karşıtı cephe oluşturan bazı dini etiketli hareketler anılan gücün stratejik yörüngesine katıldılar. Öyle ki, Vatikan merkezli proje olan dinler arası diyalog edebiyatı yıllarca cumhuriyet karşıtı cephe oluşturan din anlayışlarının ortak projesi oldu. Bu da yetmedi, siyasi alanda etkin olan söz konusu çevreler dinler arası diyalog öyküsünü Cumhuriyetimizin temel kurumlarına taşıdılar. Bu durum politik zihniyetin taraflarını ifade eden bütün tanımların dışında İlimli İslâm denilen dış mahreçli yeni bir kalıbı gündeme taşıdı. Yeni süreci ifade eden stratejik modellerin dili ile ülkemizde dini, etnik ve politik iktidarın dili arasındaki benzerlik *ortak projenin* üretildiği yeri ve aktörlerini göstermesi açısından oldukça dikkat çekicidir.

İnsanlık, 21. yüzyıla *tekno-kültür*ün ürettiği görüşlerin ve imgelerin tehdidi altında girdi. Baştan çıkarılan insanlık, bu kez, iletişim araçlarını ve medyayı kontrol eden kuruluşlar tarafından, Tevrat-İncil perspektifli din anlayışına davet edilmeye başlandı. Fakat bilmemiz gerekir ki; dinin, küresel düzeyde politik okunuşuna eşlik eden bu yaklaşım, yeni bir çatışmanın habercisidir. Üretim ve tüketimin söz konusu kültürün kalıplarına ve din anlayışına göre işlenmesi, kültürel ve dinsel kuşatmayı kolaylaştırmaktadır. *Küresel stratejik amaçlara uygun dini tutumlar ve kültürel kalıp oluşturma faaliyeti bununla sınırlı kalmıyor; kendi dışındaki dini yorumları ve kültürleri tanımlıyor ve kendi dininin, kültürünün özel, seçkin ve eşsiz olduğuna inandırıyor. Oysa burada sunulan din ve kültür anlayışı; özel bir milletin ve özel bir kültürün özel dini ve kültürüdür.* Kilisenin gizli gündemini dile getiren ve uygulayan politik misyonerler önce kendi dışında kalan inanç ve hayat tarzları üzerinde şüphe uyandırıyor. Daha sonra da kendi politik amaçlarına uygun bir dilin kullanılmasına açık zihniyet oluşturuyor. Ülkemizde dini, kültürü, politikayı ve ekonomiyi aynı dille sunan zevatın zihniyet değişimine uğradığını kimse inkâr edemez. *Cumhuriyetimizin bağımsızlık ve emperyalist karşıtı özelliklerini bile demokrasi dışı gören aydınların her mahfilde boy göstermesi bunun açık kanıtıdır.*

Postmodern görecelik tezini, kendi dışındaki inanç ve dünya görüşleri üzerinde sonuna kadar kullanan *postmodern politik misyonerler*, kendi inanç ve değerlerini evrensellik kalıbına yerleştirmektedirler. Evrensellik kalıbına dökülen dil ve din, zihniyet değişimini gerçekleştirerek postmodern sömürgeciliğin sürdürülmesini sağlamaktadır. Kendilerinin dışında doğrunun olmadığını söyleyerek tarihin sonunu ilan eden küresel aktörler, bazı değerler eşliğinde ve bütünleşme örtüsü altında baskıcı ve adaletsiz ekonomik-kültürel yapıyı meşrulaştırmanın bütün yollarını sonuna kadar kullanmaktadırlar. En geniş anlamıyla batı dünyasının biyolojik, kültürel, ekonomik ve politik alanda ırkçı olduğunu görmek istemeyen zevat; anılan olumsuz imgelerle kendisini tanımlamaktadır. Bunun en somut misali; Osmanlı Devleti'nin Ermenileri, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin Kürtleri öldürdüğü iddiasını ileri süren bir yazarın hem iç hem de dış mahfillerde desteklenmesidir. Olumsuz imgelerle kendi toplumunu tanımlayan ve aşağılayan bir zatın gerçek anlamda söylemek istediği şudur; küresel aktörlerin bütün müdahaleleri haklıdır ve bu süreçte bizlerin vermesi gereken çok şey vardır. Yeniden yapılanma sürecine giren

dünyanın barış içinde yaşaması için ülkenin doğusunu bütün olarak gözden çıkarmamız gerekir. Eğer bu kast edilmiyorsa o zaman söylenen sözün şahsi beklentinin ötesinde hiçbir anlamı yoktur.

Küresel strateji açısından girişte ifade ettiğimiz sınır çerçevesinde ülkemizde olup bitenlere baktığımız zaman ilginç zamanlarda yaşadığımızı daha derinden hissederiz. ABD ile ortak stratejik hedef ve model üretme şeklinde takdim edilen ve ülkemizde birçok yazar-çizer tarafından dile getirilen bu anlayış; cumhuriyetin kuruluşundan bu yana muhalif konumda yer alan anlayışların bulunduğu dini ve politik çizgiyi temsil etmektedir. Nitekim küresel güç merkezleri, özellikle ABD ve AB, anılan politik çizgiyi kullanarak Türkiye'nin etrafını boşaltmakta ve yalnızlığa itmektir. *İç ve dış yörüngede yer alan politik aktörlerin, dini ve etnik cemaatlerle işbirliği yaptıkları apaçık ortadadır. Yıllarca ülkemizin başına bela edilen terör hareketini açık ve aleni şekilde desteklemeleri bunun en somut kanıtıdır. Türk insanının bilincine yerleşen din duygusunu ve millet sevgisini, ılımlı İslâm akımını destekleyerek ve yaygınlaşmasını sağlayarak parçalama peşinde olan batılı aktörler, bu alanda önemli başarı sağladılar. Artık kurumsal güce dönüşen söz konusu hareketler toplumsal bir güç olarak karşımızda durmaktadır. Bu hem cumhuriyetimiz hem de İslâm adına hazin bir durumdur.*

Küresel aktörler, Türkiye ile Orta Asya Cumhuriyetleri arasındaki coğrafi mesafeyi derinleştirmek için Ermenileri desteklemekte ve Gürcistan'da ayrılmaya katkı sağlamaktadırlar. Ülkemizi merkez-boşluk arasındaki sınıra yerleştiren batılı stratejistlerle AB sürecini destekleme adına ortaya çıkan *mükemmel işbirlikçiler*; Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin dayandığı esasları değiştirmek gerektiğini telkin ediyorlar. Nitekim iki CIA ajanı Huntington ve Fuller, "Kürt sorunu" dedikleri, ayrılıkçı terör hareketini *Türkiye'nin küresel sisteme uyumunu engelleyen faktör* diye tanımlamaktadırlar. Asıl üzücü olan; iki ajan tarafından dile getirilen görüşün unvanlı ve unvansız birçok aydın ve ülke adına siyaset yapan kişiler tarafından aynen tekrar edilmesidir. *Alt kimlik ve üst kimlik konusunda dile getirilen birçok görüş, dış ve iç hatlarda ülkemizin dini ve milli değerlerine karşı oluşturulan cephe tarafından aynı tonla ve aynı içerikle seslendirilmektedir.* Bu durum, ülkemizin kırılma noktasına doğru hızla sürüklendiğini gösteren çizgidir.

Böyle bir anlayışı İslâm adına desteklemek mümkün müdür? Hayır. Çünkü İslâm, fırsat paylaşımını askıya alan ve araçsal iktidarı belli bir zümrenin lehine kullanan her anlayışı yabancılaştırmanın bir türü olarak görür. İslâm dünyasını hedef gösteren küresel ideologlar bunun farkındadır. Bunun için uyum sürecine sokulması ve denetlenmesi gereken İslâm'dır. *Kendi dışındaki gelenekleri anlamsız gösteren ve güçsüz hale getirmeye çalışan küresel aktörler, bir taraftan şekilci gelenekçi dini akımları desteklerler; diğer taraftan da kendi stratejik amaçlarına uygun düşmeyen akılcı ve maneviyatçı İslâm anlayışını tanımlarlar.* Bu sürece karşı direnmenin en sağlam yolu, kendi değerlerimizi felsefi düzeyde ifade etmek ve pratiğe dökmektir. Bu yapılmadığı takdirde kullanılmaya açık zihinler ve içi boşaltılmış sloganlarla dünyayı daha anlamlı kılmanın mümkün olduğuna inanan meczuplar üretiriz. Mekân-zaman sıkışmasını araçlar vasıtasıyla sağlayan güce ve ürettiği bilgiye karşı, bağlı bulunduğumuz değerlere dayalı geçerli bilgi ve politik direnç noktaları oluşturmak durumundayız.

Dini metinlerle tarihi ufkun etkinlik alanı arasındaki karşılıklı ilişki, dini yorumu niteler. Dolayısıyla dinin, insanın yaşadığı dünyadan kopuk ve onun sorunlarına karşı sessiz kalması düşünülemez. Böyle bir karşılıklı ilişki ve etkileşim; dini yorumu, kaçınılmaz olarak çağdaş kılar. Dinin çağdaş yorumu, dinin kendine özgü nesnellliğini yıkmak anlamına gelmez. Ne var ki bu, dini düşüncenin tarihi seyrini ve çağın fikri yapısını bilen düşünürün yorumuyla gerçekleşir. Dini düşüncenin tarihi seyrini bilmek gerekir, çünkü geleneksiz bilgi imkânsızdır. Çağın fikri yapısını bilmek gerekir, çünkü bilgiyi keşfetmek daha önceki görüşlerin eleştirilmesine ve yeni durumu kavramanın gücüne dayanır. O halde geleneği çağın duvarına taşıyarak yeniden yorumlamak tecdittir. Tecdidin geleneğe dayanması, tarihi mirası aktarmak anlamına gelmez. Fakat düşünülme-yeni keşfetme girişimi, her zaman insanlığın birikimine ihtiyaç duyar.

Bir geleneğin tarihi ile tarihi tecrübesini anlamak o geleneğe tabi olan milletin aklını yani, varlık, bilgi ve değer tasavvurunu ortaya koymakla gerçekleşir. Tarihi hurafe yığını ve yahut tersinden kutsal olarak takdim edenler ya kutsal metinlerin lafzını ya da tarihin sözel gramerini merkeze alarak bir geleneğe ait olma gerçeğini ve şuurunu parantez içine alırlar. Ne var ki; geleneği olduğu gibi taşımak, geleneği anlamak ve önemsemek anlamına gelmez.